

—; pozneje, ko pride društvo do kake glavnice, pa bi se oziralo bolj na sirote in revnejše tovariše.

Dokler pa ne pride društvo do svoje stavbe, sklenil je odbor: prevzeti že letos — s prihodnjim šolskim letom — samo nadzorstvo glede dobre vzgoje in šolskega napredka pri otrocih onih naših tovarišev, ki se za to pri odboru oglasijo. V ta namen hoče jim nasvetovati dobra in zanesljiva stanovanja proti primerni ceni in sam nadzirati, da bodo otroci prav vzgojevani in v šoli napredovali.

Ad II. Stavbo si misli odbor tako urejeno, da bi bili spodaj na obeh straneh vhoda prostori za stranke in za hišnika, pa tudi v gospodarsvene namene potrebni prostori in shrambe; zadej pa vrt za sprehod in igre dečkov.

V I. nadstropju bi bila velika dvorana za društvena zborovanja, sobe za vsa ljubljanska učiteljska društva in morebiti še jedno stanovanje za stranke.

V II. nadstropji bi bil „konvikt“, kuhinja in soba za kuhinjsko osebje, potem še stanovanje za učitelja oskrbnika in nadzornika.

V III. nadstropji bi bili zopet prostori za stranke.

Vsa ta stavba ne bi smela presežati zneska 60.000 gl.

V dosego tega vsega predlagam, da občni zbor skleni:

1.) Društveni odbor naj se čim prej obrne do veleslavnega obč. zastopa deželnega stolnega mesta Ljubljane s prošnjo za brezplačni prostor, oziroma za znižano ceno tega prostora, ki naj bi meril vsaj 12 arov.

2.) Obrni se do kakega izvedenca-inženerja za izdelanje načrta in troškovnika za stavbo.

3.) Stopi v dogovor s katero hranilnico zaradi dobave posojila.

4.) Ako se mu to vse pred letom dni posreči, skliči izvenredni občni zbor v konečno poročanje in odobrenje.

Proračunska razprava o ljudskem šolstvu v državnem zboru.

(Dalje.)

Posl. Peschka: Pa prav močno!

Posl. Bendel: . . . naj ga stisne . . .

Posl. Treuinfels: To je pa najlepše.

Posl. Bendel: Jaz Vas tudi nisem motil in bi se Vašim izjavam prav tako lahko smejal, kakor Vi sedaj. Gospodje spoznajo le jedno samo prepričanje za pravo in to je njih lastno prepričanje. Dovoljujejo se napadi na vse tiste, ki stoje gledé šole na stalu zakonov ter se avstrijsko prebivalstvo na ta način moti in razburja in stavlja v nevarnost notranji mir. Če vlada še nima poguma in volje seči v to sršenje gnezdo, naj

pusti vsaj tistim proste roke, ki so voljni se postaviti v bran, in tacih rok je, hvala Bogu, še dovolj. (Živahno pritrdjevanje in ploskanje na levi.)

Posl. dr. **Zurkan** omenja šolsko nadzorstvo v Bukovini ter napada deželnega šolskega nadzornika dr. Tumlrz-a in pomožnega nadzornika Emilijan Popovicza ter zahteva, da se deželni šolski nadzornik takoj odstavi, ker ne zna rutenskega in rumunskega jezika.

Posl. **Lorber** poda resolucijo glede nameščenja stalnih okrajnih šolskih nadzornikov na Štajerskem.

Posl. pl. **Burgstaller** zahteva osnovanje laškega učiteljsišča v Trstu.

Posl. **Sokol** zahteva narodno šolo ter kritikuje postopanje šolskih oblastev proti učiteljem. Neki učitelj je bil prestavljen, ker je delavcem sestavil peticijo na državni zbor. (Čujte, čujte! pri Mladočehih.) Govornik omenja ravnanje z učitelji pri vojaki. Če se oglasi učitelj pri kontrolnem shodu namesto z „hier“ z „zde“, trpi vsled tega več čas svojega službovanja. Govornik se dotika šolskega nadzorstva ter graja, da iščejo nadzorniki pojasnil pri župnikih in starih klepetuljah. Šolskim nadzornikom naj se odvzemó pisarski posli, da bi potem tem pridneje lahko nadzorovali. Govornik se poteza za odpravo tajne kvalifikacije in za nameščenje stalnih nadzornikov. Končno omenja češko šolo Komensky na Dunaju to pravi, da je dunajska občina dolžna prav tako skrbeti za češke otroke, kakor skrbi praška občina za nemške. Postopanje do te šole kaže sovražtvo vlade in dunajske občine do češkega naroda. (Dobro! pri Mladočehih.)

Posl. dr. **Suess** pričinja z besedami naučnega ministra: „Quieta non movere“. Govornik je vesel teh zlatih besedij ter obžaluje, da se te besede niso rabile že v prejšnjih letih. Veliko nevolje in prepira bi se prihranilo. Jaz bi rad, pravi govornik, te zlate besede ukoval na zlato verižico ter jo obesil gospodu naučnemu ministru okolo vratu, da bi tudi on imel zlato verižico v tistih dneh, v katerih bi znabiti prišle pred njega druge osebe, ki imajo tudi zlate verižice ter zahtevale, da bi se pravica države na tem polji skrčila, da bi imel torej priliko pokazati, da ima tudi zlato verižico, da on tudi pozna svoje dolžnosti in ta dolžnost obstoji v zagovarjanji šole in da bi onim gospodom z zlatimi verižicami povedal v brk: Šolo pustite le v miru! (Pritrdjevanje na levi.) Govornik hoče vprašanje vzgoje ljudstva brez ozira na narodno vprašanje razmotrivati. Obžaluje le, da je neki član konservativnega kluba pri tej priliki urezal novo rano, ki se utegne tudi tako dolgo gnojiti in napravljati zadrege, kakor vprašanje celjskega gimnazija. To vprašanje je češka šola na Dunaju. Naloga naučne uprave obstoji, skrbeti za verske potrebe ljudstva. Govornik opisuje uspehe državnega šolskega zakona. Po velikej katastrofi, ki je zadela našo državo l. 1866., je bilo prepričanje splošno, da smo zaostali v kulturnem razvoju nasproti sosednim državam. (Živahno pritrdjevanje na levi.) Prepričanje je bilo splošno, (Posl. Treuinfels: O, ne! Hvala lepa za to opazko. (Prav dobro! na levi.)

Posl. dr. **Šusteršič**: Med narodom to prepričanje ni bilo splošno. (Ugovor na levi.)

Posl. dr. **Funke**: Kaj veste Vi, bili ste še v plenicah. (Živahen nemir.)

Predsednik zvoní.

Posl. dr. **Suess**: To je bil blagoslov za državo. (Ugovor na desni.) Bil je to blagoslov za državo. (Živahno pritrdjevanje na levi.)

Posl. dr. **Šusteršič**: Prokletstvo za ljudstvo. (Ugovor in smeh na levi.)

Posl. dr. **Suess**: Ponavljam, to je bil blagoslov za državo. (Živahno pritrdjevanje na levi.) Zmožnost vojske se je povekšala, prav tako tudi blagostanje ljudstva, in vendar pravi neki č. član te hiše, zakon je prokletstvo. (Živahna veselost in pritrdjevanje na levi.) Odgovor naj si poišče pri častnikih.

Posl. **Stöhr**: On ne razume bolje.

Posl. dr. **Suess**: Napadi na zakon so bili raznovrstni. Nekateri so trdili, kmet se preoblega, saj mu svojih otrok še za delo nedostaje; drugi so rekli, stane preveč denarja

ni tretji so pa mislili in to je najhujše očitjanje, otroci se v šoli npravno popačijo. Pred nekaj leti so prinesli pred sodišče pridigo nekega duhovnika, v kateri je trdil ta župnik, da prihaja iz nove šole največ tatov, morilcev in razbojnikov. (Veselost na levi.) Najboljši dokaz za to, pravi dotični župnik, je ženski morilec Hugo Schenk. (Živahna veselost.) Opazovanje kriminalne statistike pa dokazuje prav nasprotno, da namreč za časa nove šole hudodelstva pojenjujejo. Še celo prejšnji pravosodni minister je to potrdil. A vendar se napadi na ljudsko šolo nadaljujejo. Reklo se je, številke so umetno sestavljene, in čeprav število hudodelstev pojenjuje, je vendar mladina vedno bolj popačena. Če je sploh kaj poboljšanja v tem oziru, je to zasluga katoliških društev. V zadnjih treh desetletjih je znašalo število hudodelstev: 157.000, 148.000, 145.000. Navzlic temu, da vedno narašča število prebivalcev, je vendar število hudodelstev za 12.000 pojenjalo. To je prokletstvo, ki izvira iz tega zakona. (Živahno pritrdjevanje in prav dobro! na levi.) V Dolnji Avstriji je število hudodelstev od 1881 do 1893, navzlic temu da se število prebivalstva silno množi, vedno za 700 ponehalo.

Posl. Šustersič: To je blagodejen upliv antisemitizma.

Posl. dr. Suess: Pred sabo imam poročilo kancelarja londonske univerze o premembah v kriminalnih slučajih, ki so nastopile na Angleškem od l. 1870. vsled zboljšanja elementarnega pouka. (Čujte, čujte! na levi.) On piše: Povprečno se je zmanjšalo število kaznjencev v naših kaznilnicah od l. 1870. od 12.000 na 5000. (Čujte, čujte! na levi.) Število kazni s zaporom zaradi velikih hudodelstev se je skrčilo od 14.000 na 5000. Bržkone jo tudi na Angleškem antisemitizem to dosegel. (Živahna veselost in prav dobro! na levi.) Hudodelstva so ponehala posebno o tistih kronovinah, kjer se je zmanjšalo število analfabetov. To se posebno v Avstriji povsod vidi, da je vsled nove šole vedno manj hudodelstev. Ta, po vsem svetu dokazana izkušnja, je tako splošna, da ni moč zapopasti, kako morejo gospodje kot dobri Avstrijci, si vedno prizadevati, izvajati iz tega slabo moralistiko (pritrdjevanje na levi), ko smemo vendar biti ponosni pred vsem svetom na uspehe.

Posl. Treuinfels: Tega ne delamo!

Posl. dr. Suess: Načelnik katoliškega šolskega društva pravi: Glejte, kako raste število umorov in samomorov.

Posl. Treuinfels: O tem se ž njim zgovorite.

Posl. dr. Suess: O tem se Vi ž njim zgovorite, ne jas. (Veselost in pritrdjevanje na levi.) Mi imamo uzrok, da se veselimo uspehov in si ne bomo pustili zmanjšati teh uspehov. Neki strokovni list piše, da izvira vedno večje število hudodelstev zaradi motenja vere — od 220 v prvih na 540 v zadnjih petih letih — iz vedno večjega preganjanja in ovajanja. (Pitrdjevanje na levi.) Če je mladina nekoliko bolj živa, se tega še veselimo. Naš rod ne potrebuje anemičnih dečkov. (Pitrdjevanje na levi.) Naš rod potrebuje dečkov rudečih lic in če je deželnoobračbovski minister tožil v proračunskem odseku o paeljivosti mladine, bi rad vedel, kje bi dobil dobrih vojakov, če bi bili naši dečki sami potuhnjeneci. (Pitrdjevanje na levi.) Kaj drugega so pa mladinska hudodelstva. Število teh je, žal, vedno večje. Berite pa, kaj pristavlja statistična centralna komisija. Ona razlaga vedno večje število tako-le: prvič imajo družine zaradi vedno večjega in hujšega boja za obstanek vedno manj prilike, se ukvarjati z otroci doma — toliko potrebnejša je torej dobra šola; drugi uzrok so pa štrajki, ki tudi niso v zvezi s šolo. Pred nekaj leti so ljudskošolski zakon precej premenili; tedanja slabotna vlada je mislila pomiriti s temi koncezijami neko stranko, katera pa še danes trdi, da je šolski zakon prokletstvo. Ta novela, ki se je sprejela z namenom, kmetskemu ljudstvu prihraniti denar in olajšati šolski obisk, ni deželi niti jednega novca prihranila. Glede olajšav pa je rekel poslanec Karlon v štajerskem deželnem zboru: „Z novelo so se uvedle olajšave, pa te olajšave niso šoli sami nič koristile, ampak le škodovala. Vsled teh olajšav je nastala zmeda. Uspeha v višjih razredih ni skoraj nikakega.“ Mi smo Vam to že tedaj prorokovali.

Posl. **Treuinfels**: Mi tega ne pravimo.

Posl. **Suess**: To pravi Karlon. Ž njim se zgovorite.

Posl. **Treuinfels**: Vi se ž njim zgovorite. (Veselost.)

Posl. dr. **Suess**: V Dolnji Avstriji je prišlo tako daleč, da uživa na deželi 21.217 otrok to olajšavo. Pred par leti je znašalo to število 12.000, danes je pa že skoraj polovica teh otrok med 13 in 14 letom. O osemletni šolski dolžnosti v tacih slučajih skoraj govoriti ne moremo. Govornik navaja celo vrsto pozitivnih predlogov glede premebe šolskega zakona, kakoršni so se stavili od raznih strani. Deželni zbor tirolski je prosil vlado dovoljenja, da bi se smele na jednorazrednicah učiteljice, id est šolske sestre nastavljati. Naučna uprava ni privolila v to. Iz poročila poslanca dr. Wackernell-a v tirolskem deželnem zboru je pa razvidno, da imajo od 212 jednorazrednic že 55 šolske sestre v rokah. (Čujte, čujte! na levi.) Kaj pomaga torej odlok naučne uprave, če je vsejedno četrtnina jednorazrednic v rokah šolskih sester?

Posl. **Treuinfels**: To ne bo res.

Posl. dr. **Suess**: Jaz se sklicujem na stenografični zapisnik tirolskega deželnega zbora in prosim, poglejte ga. Posl. **Treuinfels** je v svojem zadnjem govoru sicer z rahlimi besedami, a vendar odločne zahteve stavil, vsled katerih bi dobil naš državnošolski zakon, če bi se izpolnile, prav popačen obraz.

Posl. **Treuinfels**: To mora biti zelo slab zakon!

Posl. dr. **Suess**: Ali pa slabi nasveti. (Veselost.) Najprvo zahteva — in jas sem prepričan, da mu bo pritrjeval poslanec dr. Šušteršič — da naj se postavi za šole na deželi manjši učni smoter.

Posl. dr. **Šušteršič**: Gotovo.

Posl. dr. **Suess**: To se pravi, kmet naj se manj uči.

Posl. dr. **Šušteršič**: Multum non multa!

(Dalje prih.)

Književnost.

Povesti. Pisal dr. **Ivan Tavčar**. I. zvezek. V Ljubljani. Založil pisatelj. Tiskala Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1896. Str. 354. Cena: 1 gld. 20 kr., 1 gld. 50 kr. in 2 gld. 10 kr. — Dobivajo se v vseh knjigotržnicah.

Objavili smo v I. letošnji številki, da bomo o Tavčarjevih povestih izpregovorili še kaj več. Danes izpolnjujemo svojo obljubo, a žal, da nam ni moči pisati o tem znamenitem književnem daru tako, kakor bi radi. To pa zato, ker nam je — prvič — prostor v listu pretesen, in paziti moramo, da ne napišemo predolge ocene, ki bi nas prisilila, da bi morali odriniti druge spise, katerih pa nam ni moči odlagati; in — drugič — ker imamo pred seboj le I. zvezek Tavčarjevih spisov, kateri nam ne more biti zadostno merilo za vse, kar je izteklo izpod peresa Tavčarjevega.

Zdi se nam pa vredno opomniti, da imamo v teh vrsticah opravka le s pisateljem, da ne mislimo na osebnost, kar se pri nas Slovencih dogaja prevečkrat. Kdor ima ime, bodisi da si je pridobil to ime s svojo zmožnostjo, veljavo, vplivom ali denarjem, tega se navadno hvali vse vprek, bodi potlej delo njegovih rok ali njegovega uma kaj priča ali ne. Drugi pa, ki se peha kje v nižjih plasteh, stiskan in izžeman od vseh strani, ki je celo toliko tepen od krute osode, da nima akademiške izobrazbe — tak nima veljave, in vse, kar stori, nima veljave. „To ni nič!“ S tem je gotova sodba, uničen pogum, strta dobra volja. Zakaj? Zato, ker vlada mrzka osebnost in se ne pusti, da bi govoril „vox populi“. Dokazov imamo dokaj, pa ni treba, da bi vsak znal zanje. Morda se nam še kdaj ponudi prilika, da bomo kaj več govorili o tem.

Prvi zvezek nam podaja te-le Tavčarjeve pripovedne spise: I. Ivan Slavelj. Povest. II. Antonio Gledjevič. Zgodovinska podoba. III. Bolna ljubezen. Noveleta

Posl. **Treuinfels**: Mi tega ne pravimo.

Posl. **Suess**: To pravi Karlon. Ž njim se zgovorite.

Posl. **Treuinfels**: Vi se ž njim zgovorite. (Veselost.)

Posl. dr. **Suess**: V Dolnji Avstriji je prišlo tako daleč, da uživa na deželi 21.217 otrok to olajšavo. Pred par leti je znašalo to število 12.000, danes je pa že skoraj polovica teh otrok med 13 in 14 letom. O osemletni šolski dolžnosti v tacih slučajih skoraj govoriti ne moremo. Govornik navaja celo vrsto pozitivnih predlogov glede premebe šolskega zakona, kakoršni so se stavili od raznih strani. Deželni zbor tirolski je prosil vlado dovoljenja, da bi se smele na jednorazrednicah učiteljice, id est šolske sestre nastavljati. Naučna uprava ni privolila v to. Iz poročila poslanca dr. Wackernell-a v tirolskem deželnem zboru je pa razvidno, da imajo od 212 jednorazrednic že 55 šolske sestre v rokah. (Čujte, čujte! na levi.) Kaj pomaga torej odlok naučne uprave, če je vsejedno četrtnina jednorazrednic v rokah šolskih sester?

Posl. **Treuinfels**: To ne bo res.

Posl. dr. **Suess**: Jaz se sklicujem na stenografični zapisnik tirolskega deželnega zbora in prosim, poglejte ga. Posl. **Treuinfels** je v svojem zadnjem govoru sicer z rahlimi besedami, a vendar odločne zahteve stavil, vsled katerih bi dobil naš državnošolski zakon, če bi se izpolnile, prav popačen obraz.

Posl. **Treuinfels**: To mora biti zelo slab zakon!

Posl. dr. **Suess**: Ali pa slabi nasveti. (Veselost.) Najprvo zahteva — in jas sem prepričan, da mu bo pritrjeval poslanec dr. Šušteršič — da naj se postavi za šole na deželi manjši učni smoter.

Posl. dr. **Šušteršič**: Gotovo.

Posl. dr. **Suess**: To se pravi, kmet naj se manj uči.

Posl. dr. **Šušteršič**: Multum non multa!

(Dalje prih.)

Književnost.

Povesti. Pisal dr. **Ivan Tavčar**. I. zvezek. V Ljubljani. Založil pisatelj. Tiskala Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1896. Str. 354. Cena: 1 gld. 20 kr., 1 gld. 50 kr. in 2 gld. 10 kr. — Dobivajo se v vseh knjigotržnicah.

Objavili smo v I. letošnji številki, da bomo o Tavčarjevih povestih izpregovorili še kaj več. Danes izpolnjujemo svojo obljubo, a žal, da nam ni moči pisati o tem znamenitem književnem daru tako, kakor bi radi. To pa zato, ker nam je — prvič — prostor v listu pretesen, in paziti moramo, da ne napišemo predolge ocene, ki bi nas prisilila, da bi morali odriniti druge spise, katerih pa nam ni moči odlagati; in — drugič — ker imamo pred seboj le I. zvezek Tavčarjevih spisov, kateri nam ne more biti zadostno merilo za vse, kar je izteklo izpod peresa Tavčarjevega.

Zdi se nam pa vredno opomniti, da imamo v teh vrsticah opravka le s pisateljem, da ne mislimo na osebnost, kar se pri nas Slovencih dogaja prevečkrat. Kdor ima ime, bodisi da si je pridobil to ime s svojo zmožnostjo, veljavo, vplivom ali denarjem, tega se navadno hvali vse vprek, bodi potlej delo njegovih rok ali njegovega uma kaj priča ali ne. Drugi pa, ki se peha kje v nižjih plasteh, stiskan in izžeman od vseh strani, ki je celo toliko tepen od krute osode, da nima akademiške izobrazbe — tak nima veljave, in vse, kar stori, nima veljave. „To ni nič!“ S tem je gotova sodba, uničen pogum, strta dobra volja. Zakaj? Zato, ker vlada mrzka osebnost in se ne pusti, da bi govoril „vox populi“. Dokazov imamo dokaj, pa ni treba, da bi vsak znal zanje. Morda se nam še kdaj ponudi prilika, da bomo kaj več govorili o tem.

Prvi zvezek nam podaja te-le Tavčarjeve pripovedne spise: I. Ivan Slavelj. Povest. II. Antonio Gledjevič. Zgodovinska podoba. III. Bolna ljubezen. Noveleta

v pismih. IV. Gospa Amalija. Noveleta. V. Mlada leta. Noveleta. VI. Med gorami. Slike iz Soškega pogorja.

„Ivan Slavelj“ je povest, kakeršnih nimamo dosti v naši pripovedni književnosti. To je zgodovina jednega življenja: Godilo se je pod uborno kmetiško kočo, ki je bila bolj podobna kupu kolov in desak, nego poštememu človeškemu bivališču. Razvijalo se je na kmetih v prekrasni prirodi, katera je dala mlademu Ivanu toliko prirodne nadarjenosti, da se je celo zasvitalo nad vse mere originalnemu solmastru Štefanu Deski, ki je svetoval siromaskim roditeljem, da so dali fanta v šolo. In res: učil se je dečko, ali hotel ni čuti prošnja in se posvetiti stanu svečeniškemu, temveč se je trudil ob ubožtvu in bedi, dokler ni dosegel svojega namena . . . Nečemo tu navajati popolne vsebine: Pa zdi se nam prav tako ravnanje. Čemu trgati lepo celoto, katera doseže svoj zmožer šele tedaj, če jo nerazkosano prebavi tvoj duh? Klasiško je pisanih zlasti prvih 8 poglavij te povesti, kjer nam riše pisatelj življenje na vasi in na domu Stavljevem. Vse osebe, ki jih srečamo tu, zde se nam znane: saj jih imamo dokaj še dandanes med narodom, koliko jih je bilo šele takrat, ko je solmeštraril uboga para, izstradani, razcapani vaški učitelj Štefan Deska! No, takrat je bilo res tako! Vendar je pa bil mož, ki so mu gledali palci iz razgubljenih črevljev v beli dan, glavni vzrok, da ni otepal Ivan ves čas življenja svojega črnega, resastega ovsenjaka. In gospod dr. Ivan Slavelj je cenil to učiteljevo zaslugo, zakaj takrat, ko se je priženil na bobovski grad, vsprejel je med svoje tudi Desko, kjer se mu je vendar le dobro godilo, četudi šele na stare dni. In privoščimo mu to od srca! — Povest ima mnogo jasno črtanih značajev, mnogo prekrasnih prizorov. Brez dvoma je najlepši oni — smrt zamorjenega talenta Lekse! Kakor bi ležal pred nami, umiral pred nami ob Marjetici in Ivanu v groznem ubožtvu, v strašnih bolečinah, tako ga vidimo naslikanega v 10. poglavju. Ko bi imel človek še tako zakrknjeno srce, omehtati se mu mora, bodisi samo za hip, ko prečita to poglavje!

V zgodovinski podobi „Antonio Gledjevič“ nam je hotel naslikati pisatelj pravega, iskrenega rodoljuba, plemenito, sanjavo pesnikovo srce in pa gnile, sanopašne razmere tedanjega slovanskega plemstva v slovanskem Dobrovniku. In resnično je izvršil nalogo svojo do cela. V tej povesti — rekli bi — prijel je pisatelj za po vsem drugačno pero! Izpod njega mu je tekla beseda polna in mehka, kakor more biti polno lepote tam, kjer so povesti odmerjena tla, kakor mora biti mehko ono južno obnebjje, v katerem klije toliko cvetov, taka ljubezen, kot je bila Antonijeva do sestre njegove Bozilije, kot je bila ljubezen poslednje do ponosnega mladega plemiča Fernande Gozze. Ono južno ognjeno solnce pa je zapalilo v pesnikovem srcu neutešen srd, kateri mu je uplahnil šele takrat, ko je orožje svoje omočil s krvjo plemičevo. Nad pogoriščem tega, kar je ustvaril njegov duh, nad kupom pepela požganih pesmij v temni ječi pa je prevzela pesnika tolika bol, da je mrtev pal na požgani papir . . . Nekoliko romantično dejanje, a upisano tako, da je človek prečita s slastjo in da ga sili k vskliku: O, zakaj nimamo danes več tako čutečih src!

V „Bolni ljubezni“ vidimo Radoslava, slovenskega dijaka, kakorsnih še dandanes biva žalibog veliko število po velikih mestih, kjer se ob stradanju in mrazu bori in pripravlja za svoj stan. In tak je bil Radoslav! Smrtna kal mi je klila v prsih, kal, ki si jo je izvestno zasejal vanje z bedo in pomanjkanjem, ki mu je zvesto stalo ob strani ves čas, kar je bival v tujem mestu. Naposled pa je dozorela kal in privabila k bledemu bolniku smrt, ki je upihnila luč trpečemu življenju in vzela tudi ono bolno ljubezen nemirnemu srcu njegovemu. Najbrže da je pisatelj sam skusil košček takega življenja, sicer bi ne moglo biti pripovedovanje njegovo tako resnično-prirodno.

„Gospa Amalija“ je pač jedna tistih povestij Tavčarjevih, katere je spočela in rodila mladostna fantazija pisateljeva. Nekako medlo nam stoji pred očmi gospa Amalija, ki je samotarila v Gabrški graščini. Sanjava ženska je, ki sama ne ve, kaj hoče, tako sanjava, kakor je bila duša pisateljeva pred dolgimi tridesetimi leti, ko je ustvarila to noveleto. Zlasti konec je — rekli bi — prisiljen, a vendar opisan tako spretno, da bravcu

nehote zastane sapa, ko dirja Amalijin konj v deročo vodo, in da bi ji rad priskočil na pomoč.

„Mlada leta“. V njih se opisujejo spomini mladih let sinu oskrbnika graščine, posestva nekih grofov nekje na Slovenskem. Izvrstno je opisan značaj gospodujočega grofa, ki je bil aristokrat v polnem pomenu besede, nasproten omiki nižjih stanov. In ne samo to! V svoji grofovski moči si je prilastil mater Kvarlovo . . . Tam v onem krásnem grajskem vrtiču se je vzbudila v prsih mladega Kvarla, ko se je vrnil po dolgih letih k svojemu strogemu, brezčutnemu očetu, ljubezen do kontese Marije, ki pa je bila, — sestra njegova. Tudi tej noveleti se pozna, da je bil pisatelj mlad, ko jo je spisal. Mlada njegova fantazija kipi iz vsake vrste, ona ga združuje prijateljem Gruberjevim, ki trdi, da je človeško srce ustvarjeno za to, da se raztrga.

Pravi biseri v pripovednem slovstvu našemu pa so Tavčarjeve slike iz Loškega pogorja „Med gorami“. Dvanajst jih je: 1. Holekova Nežika. — 2. Moj sin. — 3. Miha Kovarjev. — 4. Kobiljekar. — 5. Kalan. — 6. Grogov Matijče. — 7. Tržačan. — 8. Kako se mi ženimo. — 9. Kočarjev gospod. — 10. Posavčeva česnja. — 11. Šarevčeva sliva. — 12. Gričarjev Blaže. Najlepša med njimi je vsekako „Holekova Nežika“, kjer nam slika pisatelj nedolžno, vročo ljubezen preprostega kmetiškega dekleta. Vaški pastir pripoveduje to zgodbo ljubezni Nežičine do zalega in gosposkega Erazma. Pripoveduje jo pa s takimi besedami, kakršne čujemo samo še iz ust preprostega vaškega pastirja, ki pase na stare dni čredo po sončnih planinah naših. In tako prirodno, resnično, naravnost narodno je pripovedovanje Tavčarjevo v teh slikah od kraja do konca. Tu srečamo razne značaje, ki nam kažejo drug poleg drugega narod naš, kakršen živi v resnici med pogorjem, kjer mu še ni popačil zunanji svet in življenje v njem značaja njegovega. Slepa očetovska ljubezen do sinu („Moj sin!“), vaški pijanec, ki išče tešila v vinu in žganju svoji boli („Miha Kovarjev“), kmetiški bahač, ki v oholosti svoji požene naposled vse imetje („Kobiljekar“), zabavljač, ki božje kapljice sit ne pušča nikogar v miru („Kalan“) i. t. d., i. t. d. — kdo ne pozna takih ljudi med narodom našim! Kakor se nam mnoge osebe v teh slikah prikupijo na prvi hip, nam seveda nekateri značaji — zlasti hude zakonske polovice — ne ugajajo. Pa kaj se hoče, saj nam tudi take pošilja ljubi Bog za križ in pokoro!

Tako smo površno prelistali prvo knjigo Tavčarjevih povesti. Dasi — kakor smo že rekli — ne moremo precej izreči končne sodbe, vendar zapišeimo lahko z mirno vestjo, da je Tavčar jeden prvih naših pripovedovalcev. Ima svoje posebnosti, ki ga ločijo od vseh drugih pisateljev, slog, kateri ga izda precej, četudi bi ne brali pri povesti imena pisateljevega. Doma je v odprti prirodi, katero nam opisuje z izbranimi, pesniškimi besedami, doma je na gladkem parketu med fino plemiško gospodo, a doma je naposled med preprostim narodom slovenskim, kar nam zlasti izpričujejo slike iz Loškega pogorja. Kaj podobnega nimamo v književnosti naši. Podgoričanove „Naše vaščane“ (Lj. Zvon l. 1891.) bi stavili tem slikam vspered.

Naši dopisi.

Z Goriškega. Gospod urednik! Nekako debelo sem gledal v 3. št. cenjenega Vašega lista natisnjeno „izjavo“ iz Kobarida od odbora „Tominskega učiteljskega društva“, kateri se popolnoma ujema s cenjenim Vašim listom glede „verske“ šole ter obsoja znane „Slovenčeve“ napade.

Ali pa veste, zakaj sem debelo gledal? Vi menite morda, da zato, da se morebiti ne strinjam z dotično izjavo? Ne, ampak zato, ker je isto izjavo Vam poslalo le „Tominsko učiteljsko društvo“ samo, a ne tudi „Goriško“ in „Sežansko“ bratsko društvo.